

Liite 1

Tarkemmat kuvaukset koulutuksesta ja osaamisen kehittämisestä

Sisällysluettelo

Johdanto.....	1
Vastuu osaamisen jatkuvasta kehittämisestä sosiaali- ja terveydenhuollossa	3
Esitykset koulutuksista.....	4
Sote-uudistuksen yleiset vaikutukset osaamiseen	4
Sote-uudistuksen tavoitteiden kannalta keskeisten ammattiroolien vahvistaminen	6
Palveluohjaaja, ”case manager” ja palvelujen integroinnin erikoisosaaja.....	6
Laajennetut ja uudet tehtäväkuvat.....	9
Johtaminen, suunnittelu, järjestäminen, ohjaaminen.....	11
Maakunnan järjestämisosaaminen.....	11
Uuden sote-tuotannon johtamisen ja kehittämisen koulutus	13

Johdanto

Osaamisella soteen -hankkeessa on tunnistettu keskeiset kohderyhmät, joille on suunnattava täydentävää koulutusta. Keskeiset kohderyhmät esitetään kuviossa 1.

Lähes koko henkilöstö, erityisesti peruspalveluissa ja asiakasrajapinnassa toimiva henkilöstö tarvitsee yhtenevät tiedot uudesta sote-järjestelmästä sekä yleiset tiedot ja taidot siinä toimimisesta. Henkilöstöstä osalta edellytetään maakunnan ja kunnan yhdyspinnassa työskentelyyn liittyvien toimintamallien hallintaa. Sote-uudistuksessa kehitetään myös uudenlaisia toimenkuvia (erityiset ammattiroolit), mikä edellyttää sekä uutta että uudistettua koulutusta. Uudistuksen toteuttamisen ja toimintatapojen kehittämisen ja ohjauksen näkökulmasta keskeisintä on kehittää sote-järjestelmän johdon ja esimiesten järjestämis- ja tuottamisosaamista sekä muutosjohtamisen valmiuksia.

Kuva 1, tutkinto täydentävän koulutuksen keskeiset kohderyhmät

Koulutustarjonnan kehittäminen ei yksin riitä sote-uudistuksen edellyttämään osaamisen uudistamiseen. Osaamisen kehittäminen edellyttää suunnitelmallista ja pitkäjänteistä osaamisen johtamista työpaikoilla ja palvelujärjestelmässä elinikäisen oppimisen periaatteiden mukaisesti läpi työuran. Maakuntien ja työnantajien vastuulla on henkilöstön perehdyttäminen että osaamisen kehittäminen. Tätä varten työpaikoille tulee luoda osaamisen kehittämisen ja varmistamisen käytännöt. Työelämään tulee kehittää myös sellaisia osaamisen kehittämisen rakenteita ja monipuolisia oppimisympäristöjä, joilla tuetaan asiantuntijaksi kehittymisen polkuja. Osana näitä polkuja voidaan hyödyntää korkeakoulujen ja koulutuksen järjestäjien koulutustarjontaa.

Korkeakoulut ja ammatillisen koulutuksen järjestäjät ja muut tuottajat tarjoavat sote-uudistuksen tarpeisiin uudistettua koulutusta. Yhteistyöalueiden ja maakuntien vastuulla on osaamistarpeiden ennakointi sekä osaamisen kehittämisen ohjaus ja koordinointi. Tätä varten tulee luoda uusia yhteistyömuotoja palvelujärjestelmän, koulutuksen järjestäjien ja muiden toimijoiden kesken.

Maakuntien/työnantajien ja koulutuksen järjestäjien välistä yhteistyötä tulee vahvistaa esimerkiksi integroimalla työssä oppimiseen liittyviä moduuleja osaksi koulutuskokonaisuuksia. Aiemmin hankitun osaamisen tunnustaminen ja modulaarinen toteutus mahdollistavat sen, että koulutusta tuotetaan joustavasti kunkin osallistujan tarpeen mukaisesti. Koulutuksen sisältöjä voitaisiin joidenkin moduulien osalta räätälöidä maakuntien/työnantajien tarpeiden mukaisesti.

Osaamisen kehittämistarpeet liittyvät erityisesti seuraaviin teemoihin. Teemat on otettava huomioon soveltuvin osin ammattilaisille järjestettävässä täydentävässä koulutuksessa, mutta myös erilaisissa kehittämishankkeissa, johtamisessa ja työnohjauksessa. Koska syvällisen osaamisen tarpeisiin ei aina voida vastata ainoastaan lisäkouluttamalla sote-alan ammattilaisia, keskeistä on hyödyntää myös muiden kuin sosiaali- ja terveysalalle koulutettujen osaamista, esimerkiksi ICT-alan koulutettujen osaamista ja luoda kulttuuria monialaiseen työskentelyyn.

- palvelujärjestelmäosaaminen, järjestämisaosaaminen, palvelupolkujen rakentaminen, sote -integraation edellyttämä osaaminen
- ohjauksen paradigma, palveluohjaus, asiakasosallisuus ja kohtaaminen, palvelumuotoilun näkökulma
- ennaltaehkäisy, potilaan aseman muutos, osallisuuden vahvistaminen ja toimintakykyä tukeva työote
- uudet tehtäväkuvat ja tehtäväsiirrot, monialainen ja ammattien välinen yhteistyö, ammattien rajapinnalla tapahtuva työ (boundary work)

- digitalisaatio ja teknologia, etäpalvelut
- tekoäly, robotisaatio, health data science
- tiedolla johtaminen, kustannus-vaikuttavuus – analyysi, kustannustietoisuus, tietoon perustuva toiminta

Vastuu osaamisen jatkuvasta kehittämisestä sosiaali- ja terveydenhuollossa

Terveydenhuollon ammattihenkilöillä ja sosiaalihuollon ammattihenkilöillä on lakisääteiset velvoitteet ylläpitää ja kehittää ammatillista osaamistaan. Myös ammattihenkilöiden työnantajille on säädetty velvoite luoda edellytykset tarvittavaan täydennyskoulutukseen osallistumiselle ja seurata ammattihenkilöiden ammatillista kehittymistä. (Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä 559/1994, laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015.)

Lähtökohtina sosiaali- ja terveydenhuollon täydennyskoulutuksesta annetuissa suosituksessa ovat periaatteet osaamisen johtamista ja ammatillisen osaamisen jatkuvasta kehittämisestä (Continuing Professional Development). Täydennyskoulutuksen tavoitteena on ammattitaidon ylläpitäminen, kehittäminen ja syventäminen yhtäältä työntekijän osaamistarpeiden ja toisaalta organisaation perustehtävän ja toiminnan kehittämisen mukaisesti.

Ammattipätevyyden tunnustamisesta annettuun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin 2005/36/EY liitettiin vuonna 2013 säännös terveydenhuollon säänneltyjen ammattihenkilöryhmien jatkuvasta ammatillisesta kehittämisestä. Säännös implementoitiin terveydenhuollon ammattihenkilölakiin vuoden 2016 alusta lukien. Euroopan komissio julkaisi vuonna 2015 tutkimuksen lääkäreiden, hammaslääkäreiden, apteekkialan ammattilaisten, sairaanhoitajien ja kättilöiden jatkuvan ammatillisen kehittymisen järjestelmistä 28 Euroopan unionin jäsenmaassa ja kolmessa EFTA-maassa. Tutkimuksen mukaan terveydenhuollon ammattihenkilöiden täydennyskoulutusvelvollisuus, seuraamukset täydennyskoulutukseen osallistumattomuudesta ja täydennyskoulutuksen akkreditointikäytännöt ovat erilaisia eri maissa ja ammattiryhmissä. Täydennyskoulutuskäytännöt vaihtelevat jonkin ammattiryhmän täydennyskoulutusjärjestelmän puuttumisesta täydennyskoulutuksen sitomiseen revalidointi-prosessiin ja ammatinharjoittamisoikeuden uudelleen rekisteröintiin. Täydennyskoulutuskäytäntöjen kehittämistarpeet tulevat Suomessakin arvioitavaksi uudelleen lähivuosina, kun terveydenhuollon ammattihenkilölaki uudistetaan.

Kuvaus osaamisen kehittämisestä työelämässä

Tällä hetkellä valtio ohjaa ainoastaan lääkäreiden ja hammaslääkäreiden erikoistumiskoulutusta. Sosiaali- ja terveysministeriö asetti vuonna 2015 terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain (559/1994) ja asetuksen (564/1994) nojalla valtakunnallisen erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen sekä yleislääketieteen erityiskoulutuksen koordinaatiojaoston. Jaosto on valmistellut erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen valtakunnallisen toimenpideohjelman vuosille 2017-2019. Ohjelma sisältää muiden ohella arvion erikoisalakohtaisista koulutettavien määristä ja koulutuksen sisällöistä sekä

ehdotukset yliopistojen ja palvelujärjestelmän yhteistyön lisäämisestä erikoistumiskoulutuksen järjestämisessä.

Yliopistot uudistivat erikoissosiaalityöntekijäkoulutusta korkeakoulujen lainsäädäntöön tehtyjen muutosten myötä vuoden 2015 alussa. Erikoissosiaalityöntekijän koulutus ei ole enää tutkintoon johtavaa jatkokoulutusta vaan erillinen 70 opintopisteen laajuinen erikoistumiskoulutus, joka suoritetaan työn ohessa.

Maakunta- ja sote-uudistus antavat uudet puitteet yhtenäisten käytäntöjen luomiselle kaikkien sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöryhmien osaamisen kehittämiseksi ja varmistamiseksi. Tämä on osa maakunnille ja yhteistyöalueille säädettäviä velvoitteita täydennyskoulutuksesta, osaamistarpeiden ennakoinnista ja osaamisen kehittämistä. Sote-uudistuksen tavoitteet asettavat koko henkilöstölle yhteisten osaamisvaatimusten ohella potilas- ja asiakasturvallisuuteen ja vaikuttavuuteen liittyviä osaamisvaatimuksia. Tämä edellyttää kaikilla aloilla, että maakunnat, korkeakoulut, ammatilliset oppilaitokset ja työnantajat kehittävät yhdessä työssä tapahtuvan ohjatun oppimisen käytäntöjä ja simulaatiopedagogisia menetelmiä.

Esitykset koulutuksista

Sote-uudistuksen yleiset vaikutukset osaamiseen

Koulutuksen kohderyhmä: erityisesti perustason palvelujen sosiaali- ja terveysalan henkilöstö ja asiakasrajapinnassa toimiva henkilöstö

Tausta ja koulutuksen tavoitteet

Sote-uudistus vaikuttaa koko henkilöstöltä edellytettävään osaamiseen. Erityisesti perustason henkilöstö sekä eri organisaatioiden ja maakunnan ja kunnan yhdyspinnoilla toimiva henkilöstö on keskeistä perehdyttää. Yhteiset osaamistarpeet liittyvät sekä uusiin toiminta- ja palvelumuotoihin ja asiakaslähtöiseen toimintakulttuuriin että uuden palvelujärjestelmän tuntemiseen. Uudet toiminta- ja palvelumuodot edellyttävät valmiuksia monialaisissa tiimeissä työskentelyyn, palvelukokonaisuuksien tuntemiseen ja jatkuvuuden varmistamiseen palveluiden yhdyspinnoissa. Yhdessä työskentelyn lähtökohtina ovat eri alojen asiantuntijoiden osaamisen tunnistaminen ja osaamisen jakaminen. Myös digitalisaatio vaikuttaa kaikkien henkilöstöryhmien työn tekemisen tapoihin. Muutokset asiakkaiden oikeuksissa, valinnanvapauden laajeneminen ja osallisuuden vahvistaminen edellyttävät maakunnan palveluverkon sekä valinnanvapaus- ja tietosuojasäännösten tuntemista. Muita kaikkien ammattiryhmien uusia osaamisvaatimuksia ovat kustannusvaikuttavuuden sekä kestävä kehityksen periaatteiden tunteminen. Sote-uudistuksen tavoitteiden, sote-järjestelmän toiminnan ja uuden lainsäädännön tunteminen keskeisiltä osin antavat koko henkilöstölle viitekehyksen toimintaympäristön muutoksista.

Vastuu koulutuksen suunnittelusta ja toteuttamisesta

Korkeakoulut, ammatillisen koulutuksen järjestäjät, maakunnat ja sote-alan työnantajat

Kuvaus koulutuksesta

Koulutusta voidaan antaa kahdessa eri vaiheessa. Ennen vuosia 2020/2021 alkavassa koulutuksessa voidaan antaa yleiset perustiedot sote-uudistuksen lainsäädännöstä ja tavoitteista, uudesta palvelujärjestelmästä sekä monialaisuuteen ja asiakaslähtöisyyteen liittyvästä osaamisesta. Työnantajat vastaavat tähän koulutukseen ohjaamisesta ja toteuttamisesta työpaikoilla. Koulutusta voivat tarjota lisäksi esimerkiksi korkeakoulut ja ammatillisen koulutuksen järjestäjät.

Koulutuksen järjestämisessä sekä omaehtoisena opiskeluna että henkilöstökoulutuksena pyritään hyödyntämään ensisijaisesti korkeakoulututkintoihin kehitettäviä osia, ammattitaitoa täydentävää koulutusta ammatillisessa koulutuksessa ja jo olemassa olevaa koulutustarjontaa. Koulutuksen muotoja voivat olla esimerkiksi MOOCit (massiveopen online course) tai muuten digitaalisesti tuotettavat skaalautuvat koulutukset. Koulutus/koulutukset tulisi toteuttaa avoimesti digitaalisessa muodossa, avointa lisensointia hyödyntäen. Korkeakoulujen tulisi selvittää yhteistyössä ammatillisen koulutuksen järjestäjien kanssa, voidaanko tällaista koulutusta tuottaa yhteistyössä modulaarisella mallilla, jota voi hyödyntää eri koulutusmuodoissa ja eri tasoilla. Toteutettaviin koulutuksiin rakennettaisiin itsearviointityökaluja, jotka helpottavat opiskelijan/ammattilaisen osaamisen tunnistamista ja ohjaavat osallistujalle relevantteihin koulutuksiin/moduleihin.

Koulutukset rakennettaisiin suoritusavaltaan ja opintohallinnoltaan siten, että niitä voitaisiin hyödyntää korkeakoulututkintoon tai ammatilliseen tutkintoon johtavassa koulutuksessa, avoimen korkeakouluopetuksen järjestämisessä, tai ammatillisessa täydennyskoulutuksessa. Kurssin sisältö ja suoritustapa voisivat vaihdella kohderyhmän mukaan. Esimerkiksi täydennyskoulutuksen tai itseopiskelun tarpeisiin avoimella kurssilla/kursseilla voisi katsoa asiantuntijavideoita, käydä monialaisesti läpi tapauskuvauksia, perehtyä materiaaliin ja suorittaa automaattisesti tarkastettavia monivalintatehtäviä tai vertaisarvioituja tehtäviä. Myös kokemusasiantuntijoita on hyödyllistä käyttää kouluttajina. Kurssiin/kursseille sisältyisi tehtäviä ja materiaalia, joita myös työpaikat voivat hyödyntää sisäisessä koulutuksessaan. Jos avointa kurssia käytetään osana virallisia kurssisuorituksia (tutkintoon johtavassa koulutuksessa tai avoimena korkeakouluopetuksena tai osana ammatillista koulutusta t), kurssia voitaisiin täydentää esimerkiksi syventävällä materiaalilla ja vaativimmilla suoritustavoilla opettajan valinnan mukaisesti. Oppiminen tehostuu, kun koulutukset toteutetaan mahdollisuuksien mukaan monialaisissa ryhmissä.

Koulutuksen toteuttaja antaisi koulutuksesta todistuksen, jossa kuvataan koulutuksen tuottama osaaminen. Yhtenäinen todistusmalli selkeyttäisi sekä osallistujille että työnantajille koulutuksen tuottamaa osaamista ja loisi osaltaan kannusteita hakeutua koulutukseen.

Osa tarvittavista uusista valmiuksista voidaan tuottaa vasta siinä vaiheessa, kun maakunnat ovat luoneet palveluverkostonsa ja kuvanneet palveluketjut. Henkilöstökoulutuksessa paneuduttaisiin siihen, miten uudistettu järjestelmä toimii maakunnan tasolla. Esimerkiksi asiakassuunnitelmien laatiminen ja asiakkaiden ohjaus edellyttävät konkreettista tietoa maakunnan sote-palveluiden kokonaisuudesta sekä

lasten ja nuorten osalta myös kuntien sivistyspalveluiden kokonaisuudesta. Tästä koulutuksesta vastaisivat maakunnat ja/tai sote-palveluiden tuottajat maakunnan kanssa sopimallaan tavalla. Maakunnat ja työnantajat järjestävät myös yleistä tiedotusta sote-uudistuksen vaikutuksista.

Sote-uudistuksen tavoitteiden kannalta keskeisten ammattiroolien vahvistaminen

Palveluohjaaja, ”case manager” ja palvelujen integroinnin erikoisosaaja

Koulutuksen kohderyhmä: soveltuvan sosiaali- ja terveysalan koulutuksen suorittaneet, vaativissa palvelujen integroinnin tehtävissä toimivat

Kohderyhmän koko: alustava arvio vuosittain vähintään 200 koulutettavaa

Tausta

Lakiehdotuksessa asiakkaan valinnanvapaudesta on tarkoitus säätää maakunnan liikelaitoksen ja suoran valinnan palveluntuottajan tehtävistä asiakkaan palvelutarpeen arvioinnissa ja palvelujen yhteensovittamisessa. Asiakassuunnitelma olisi keskeinen työväline palvelujen yhteensovittamisessa asiakastasolla. Velvoite palveluiden yhteensovittamisesta koskisi erityisesti paljon erilaisia palveluja tarvitsevia asiakkaita ja edellyttäisi yhteistyötä muiden asiakkaalle palveluita tuottavien tahojen kanssa. Sosiaali- ja terveydenhuollon erityislakien mukaan palvelusuunnitelma, asiakassuunnitelma tai terveys- ja hoitosuunnitelma on nykyisinkin laadittava tarvittaessa, mutta kokonaisvastuu ja yhteistyö asiakassuunnitelman laatimisessa olisivat uusia tehtäviä.

Ammattikorkeakouluista osa on tarjonnut palveluohjaajan, case managerin ja asiakasvastaavan tehtäviin suuntaavia ammatillisia erikoistumisopintoja. Työnantajista osa on järjestänyt myös lyhytkestoisempaa täydennyskoulutusta palveluohjauksesta. Sote-uudistus edellyttää kuitenkin uudistettua ja systemaattista koulutusta uuteen tehtävään.

Palveluohjaus on asiakaslähtöinen toimintamalli, jonka avulla arvioidaan paljon palveluita tarvitsevien asiakkaiden palvelutarvetta, suunnitellaan palveluja sekä koordinoidaan ja seurataan palveluiden toteutumista. Asiakkaan palvelutarve selvitetään monialaisesti, minkä perusteella tehdään päätökset tarvittavista tuista ja/tai palveluista. Sujuvat siirtymät kotoa palveluihin, palvelusta kotiin, palvelusta toiseen ovat tärkeä osa palveluohjausta. Palveluohjauksessa tehdään tiivistä yhteistyötä perusterveydenhuollon, sosiaalihuollon, kuntoutuksen ja erikoissairaanhoidon kesken sekä järjestöjen, seurakuntien ja kunnan kanssa. Tavoitteena on asiakkaan saamien palvelujen ehyt kokonaisuus, mutta myös asiakkaan parantuneet valmiudet muuttaa omia elämäntapojaan. Erityisesti muisti- ja monisairaat, mielenterveys- ja päihdeasiakkaat, vammaiset, iäkkäät, sotaveteraanit sekä vaativaa ja erityistä tukea tarvitsevat lapsiperheet hyötyvät palveluohjauksesta.

Sosiaalihuoltolaki ja laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista lähtevät siitä, että henkilölle määritellään hänen palvelukokonaisuudestaan vastuussa oleva ammattihenkilö (vastuu- tai omatyöntekijä). Palveluohjaajan koulutus selkiyttäisi myös näitä

tehtävänkuvia ja vahvistaisi substanssilainsäädännön määrittelemää ammattilaisen roolia. Keskitetystä asiakas- ja palveluohjauksesta ei ole tällä hetkellä säännöksiä, mutta ikäihmisten palvelujen laatusuosituksen mukaan yhden luukun -periaate on keskeistä asiakas- ja palveluohjauksessa. Keskitettyä asiakas- ja palveluohjausta kehitetään kolmessa maakunnallisessa kokeilussa vuosina 2016–2018 osana ikäihmisten kotihoidon ja kaikenikäisten omaishoidon kärkihanketta. Muutosjohdon Akatemia pyrkii aloittamaan palveluohjauksen mallintamisen ja pilotoinnin joissain kunnissa.

Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman (LAPE) 19 maakunnallisessa hankkeessa kehitetään vuosina 2016-2018 lapsi- ja perhepalveluita maakunnan ja kunnan toimintaympäristöissä. Lape-ohjelmassa tunnistetut osaamistarpeet - vuorovaikutustaidot, asiakaslähtöisyys, osallisuuden vahvistaminen, monialainen työskentely - vastaavat Osaamisella soteen –hankkeessa tunnistettuja osaamistarpeita. Palveluohjaajat ovat tärkeä ammattiryhmä myös monia eri palveluja tarvitseville lapsiperheille. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluohjaajien koulutuksessa on erityisesti huomioitava maakunnan ja kunnan yhdyspinta ja toimintamallit, monialainen työskentely opetustoimen henkilöstön, koulukuraattorien ja psykologien kanssa sekä toimintamallien kehittämisosaaminen.

Kuntoutuksen uudistamiskomitea ehdottaa raportissaan, että maakunnan tulee rakentaa toimintamallit ja asiakas- ja palveluohjauksikäytännöt sotekeskuksen ja maakunnallisen toimijan sekä muiden palveluntuottajien välille. Kuntoutuksen uudistamiskomitean ehdotuksen mukaisesti monia erilaisia palveluja tarvitsevien asiakkaiden kuntoutumisen prosessin hallitsemiseksi asiakasprosessista päävastuussa olevan tahon on otettava käyttöön vastuullisen asiakasohjauksen malli (case management). Vastuuhenkilö voi olla omatyöntekijä, asiakasvastaava tai työkykykoordinaattori, jotka koordinoivat laaja-alaisesti eri toimijatahojen palveluprosesseja. Vastuuhenkilön osoittaa prosessivastuutaho eli sote-keskus/työterveyshuolto tai maakunnallinen toimija. Joissakin prosessin vaiheissa vastuuhenkilön voi osoittaa esimerkiksi ammatillisen kuntoutuksen osalta vakuutuslaitos tai palveluntuottaja ja työllistymisen osalta kasvupalveluntuottaja.

Tällä hetkellä hallituksen Osatyökykyisille tie työelämään (OTE)-kärkihankkeessa koulutetaan laajasti työkykykoordinaattoreita case manager -periaatteella. Koulutus on tarkoitettu ammattilaisille, jotka toimivat osatyökykyisten työllistymistä ja työssä jatkamista tukevissa palveluissa. Kymmenen lähiopetuspäivän laajuisen koulutuksen on käynyt läpi 250 ammattilaista esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollosta, TE-toimistoista, KELA:sta, oppilaitoksista, järjestöiltä ja työpaikoilta. Vastaava määrä ammattilaisia on parhaillaan koulutuksissa. Koulutuksesta saatavat kokemukset voidaan hyödyntää nyt suunnitteilla olevassa erikoistumiskoulutuksessa.

Palveluohjausta on kehitetty jo aikaisemmin sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisen kehittämisohjelman mukaisissa Kaste-hankkeissa. Kansainvälisen Chronic Care -mallin pohjalta on kehitetty pitkäaikaissairauksien terveyshyötymalli, ja case manager -tehtäväkuvan pohjalta on mallinnettu asiakasvastaavan tehtäväkuva. Tavoitteena on parantaa pitkäaikaissairauksien hoidon saatavuutta ja laatua, tukea omahoitoa sekä hillitä kustannuksia. Koordinoiva ammattihenkilö määrättyy asiakkaan hoidon tarpeen mukaan ja tekee yhteistyötä muiden asiakkaan hoitoon ja palveluihin osallistuvien kanssa organisaation sisällä ja yli organisaatiorajojen.

Tällä hetkellä ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa ei ole tarjolla uuteen palveluohjaajan tehtävään suuntaavaa monialaista erikoistumiskoulutusta. Lyhytkestoisella täydennyskoulutuksella ei pystytä

vastaaman laajoihin osaamisvaatimuksiin monisairaiden, paljon palveluita käyttävien asiakkaiden ja ikäihmisten palveluiden koordinoinnista.

Vastuu koulutuksen suunnittelusta ja toteuttamisesta

Korkeakoulut ja työelämän edustajat vastaavat erikoistumiskoulutuksen kehittämisestä ja osaamistavoitteiden määrittämisestä ja korkeakoulut koulutuksen toteuttamisesta

Kuvaus koulutuksesta

Palveluohjaajan koulutus järjestetään ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen erikoistumiskoulutuksena. Koulutus toteutetaan eri ammattialojen yhteisinä modulaarisina kokonaisuuksina, joista opiskelija voi valita sekä yliopiston että ammattikorkeakoulun tarjoamia opintoja. Moduuleihin sisältyvät case-koulutukset toteutetaan yhteistyössä työelämän kanssa. Erikoistumiskoulutuksesta voitaisiin tarjota yksittäisiä moduleja myös henkilöille, jotka tarvitsevat palveluohjauksen osaamista asiakkaiden neuvontaan, mutta eivät toimi tässä tarkoitetuissa vaativimmissa palvelujen integroinnin tehtävissä.

Digitalisaation hyödyntäminen hoidon ja palveluiden tarpeen arvioinnissa, seurannassa sekä omahoidon ja päätöksenteon tukena on oleellinen osa koulutuksen sisältöä. Yhtenäiset osaamiskuvaukset, joiden pohjalta korkeakoulut laativat opetussuunnitelmansa, mahdollistavat opitun tunnistamisen ja tunnustamisen esimerkiksi tutkintoon johtavassa jatkokoulutuksessa.

Korkeakoulut kehittävät 30 opintopisteen laajuisen palveluohjauskoulutuksen sisällön vuoden 2018 loppuun mennessä yhteistyössä sote-uudistuksen asiantuntijoiden, kuten esimerkiksi Muutosjohdon akatemian, maakuntien, Tekesin ja Sitran kanssa. Koulutus aloitetaan vuoden 2019 alusta. Palveluohjaus on kehittyvä toimintamalli. Tarkoitus on, että koulutusta kehitetään yhtä aikaa toimintamallin kehittämisen kanssa.

Lähihoitajien roolista ohjauksen ja neuvonnan vaativissa tehtävissä

Sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon suorittaneilla lähihoitajilla on laaja-alainen alan ammattiosaaminen, jonka avulla asiakkaan tarpeita voidaan arvioida kokonaisuutena sekä sosiaali- että terveyshuollon näkökulmat huomioon ottaen. Lähihoitajat toimivat monipuolisissa työelämän toimintaympäristöissä, joissa palveluihin liittyvä neuvonta ja ohjaaminen ovat osa lähihoitajan työtehtäviä. Kaikissa tutkinnon osissa edellytetään, että lähihoitajat ohjaavat ja neuvovat asiakkaita erilaisissa toimintaympäristöissä palvelujen käytössä, tukevat asiakkaita osallistumaan omaan hoitoonsa ja valitsemaan palveluita sekä toimivat asiakkaan terveyden hyvinvoinnin kokonaisvaltaisessa tukemisessa. Esimerkiksi kotihoidossa lähihoitajat työskentelevät asiakkaiden lähipalveluissa, jotka ovat merkityksellisiä erityisesti paljon ja useita pitkäaikaisia palveluita tarvitseville asiakkaille ja heidän perheilleen. Sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon perusteiden (OPH) mukaan tutkinnon osassa Kotihoidossa toimiminen *”opiskelija tuntee palvelu- ja etuusjärjestelmän ja palveluohjauksen prosessit monipuolisesti ja päivittää aktiivisesti palvelujärjestelmän liittyvää osaamistaan, tuntee asiakkaan hoito- ja palveluketjun ja hyödyntää tietoa työssään asiakaslähtöisesti ja lähiverkoston huomioiden, ohjaa asiakasta ja hänen lähiverkostoaan palveluiden käytössä sekä esittää vaihtoehtoja asiakkaille tarkoituksenmukaisella tavalla tukien heitä päätöksenteossa,*

ohjaa asiakasta ja omaisia sähköisten palvelujen käytössä ja osallistuu työryhmässä sosiaali- ja terveydenhuollon ohjaus-, yhteydenotto- ja ilmoitusvelvollisuuden toteuttamiseen.”

Tämän lisäksi kaikissa tutkinnon osissa edellytetään, että lähihoitajat ohjaavat ja neuvovat asiakkaita erilaisissa toimintaympäristöissä palvelujen käytössä, tukevat asiakkaita osallistumaan omana hoitoonsa, valitsemaan eri palveluita ja toimivat asiakkaan terveyden hyvinvoinnin kokonaisvaltaisessa tukemisessa. Työnantajat vastaavat tarvittaessa täydentävän koulutuksen toteuttamisesta sosiaali- ja terveystieteiden perustutkinnon suorittaneilla lähihoitajille. Ammatillisen koulutuksen järjestäjät toteuttavat henkilöstökoulusta työelämän tarpeiden mukaisesti.

Laajennetut ja uudet tehtäväkuvat

Koulutuksen kohderyhmä: Soveltuvan sosiaali- ja terveystieteiden tutkinnon suorittaneet

Kohderyhmän koko: alustava arvio vuosittain vähintään 300 koulutettavaa vuosittain

Vastuu koulutuksen suunnittelusta ja toteuttamisesta:

Korkeakoulut ja työelämän edustajat vastaavat erikoistumiskoulutuksen kehittämisestä osaamistavoitteiden määrittämisestä ja korkeakoulut koulutuksen toteuttamisesta. Ammattikorkeakoulut toteuttavat yhteistyössä yliopistojen kanssa rajatun lääkkeenmääräämisen koulutusta. Ammattikorkeakoulut toteuttavat täydennyskoulutuksia fysioterapeuttien ja suuhygienistien tehtävien laajentamisen tueksi.

Tausta

Sairaanhoitajien, terveydenhoitajien ja fysioterapeuttien ja suuhygienistien laajennettujen tehtäväkuvien edellyttämän osaamisen kehittäminen on välttämätöntä maakuntien liikelaitosten ja yksityisten yritysten tuottamien sote-keskusten sujuvan ja tehokkaan toiminnan takia.

Ammattikorkeakoulut ovat sopineet sairaanhoitajan vastaanotto toiminnan erikoistumiskoulutuksesta. Ammattikorkeakoulut ovat järjestäneet jo aikaisemmin sairaanhoitajille ja terveydenhoitajille ammatillisia erikoistumisopintoja perusterveydenhuollon vastaanotto toiminnasta. Vastaanotto toimintaan soveltuu myös 45 opintopisteen laajuinen täydennyskoulutus oireenmukaisesta hoidosta ja rajatusta lääkkeenmääräämisestä. Laajennettuihin tehtäväkuviin suuntaavaa koulutusta järjestetään myös ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavissa tutkinto-ohjelmissa. Ammattikorkeakoulut ovat järjestäneet täydennyskoulutusta (laajuudeltaan n. 15 op) fysioterapeuttien vastaanotto toimintaan.

Sairaanhoitajan ja terveydenhoitajan avosairaanhoidon vastaanotto toimintaa osana moniammatillisia terveyskeskuspalveluita on kehitetty sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisissa kehittämissuunnitelmissa 2000-luvun alkuvuosista lähtien. Sittemmin sairaanhoitajan vastaanotto toiminta on laajentunut myös sairaanhoitopiirien yhteispäivystyksiin. Tällä hetkellä sairaanhoitajan ja terveydenhoitajan

vastaanottokäynnit muodostavat lähes puolet lääkärin ja sairaanhoitajan/terveydenhoitajan yhteenlasketuista perusterveydenhuollon avosairaanhoidon vastaanottokäynneistä. Tavoitteena on parantaa hoitoon pääsyä, sujuvoittaa toimintaa ja hillitä kustannusten kasvua.

Tulevaisuudessa sairaanhoitajan ja terveydenhoitajan avosairaanhoidon vastaanottotoiminta on osa maakuntien liikelaitosten ja yksityisten yritysten tuottamia sote-keskusten palveluita. Samoin fysioterapeutin suoravastaanotot tulevat olemaan osa maakuntien järjestämisvastuulle kuuluvien sote-keskuksen toiminnan kokonaisuutta ja asiakassetelillä hankittavia lääkinnällisen kuntoutuksen palveluita.

Suuhygienistin tehtäväkuvaa on kehitetty osana moniammatillisten suun terveydenhuollon tiimien toimintaa kansallisissa sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämissuunnitelmissa 2000-luvun alkuvuosista lähtien. Suuhygienisten osaamista on kehitetty lasten ja aikuisten ehkäisevässä suun terveydenhoidossa sekä siirtämällä tiettyjä hoitotoimenpiteitä hammaslääkäriltä suuhygienistille. Suuhygienistin osaamista on kehitetty näiden painoalueiden mukaisesti työnantajien ja ammattikorkeakoulujen järjestämällä lyhytkestoisella täydennyskoulutuksella sekä liittämällä tiettyjä osaamisalueita suuhygienistin ammattikorkeakoulututkintoon johtavaan koulutukseen. Suuhygienistin tehtäväkuvan edelleen kehittäminen osana sote-keskusten toimintaa edellyttää samaan aikaan myös täydennyskoulutuksen uudistamista.

Maakunnan sosiaalihuollon liikkuvat palvelut sekä sote-keskusten sosiaalihuollon ammattihenkilön antama sosiaalihuollon ohjaus ja neuvonta ovat uusia toimintamuotoja, joihin liittyviä osaamistarpeita ei ole vielä täsmennetty. Osaamistarpeisiin on syytä varautua täydennyskoulutuksella.

Kuvaus koulutuksesta:

Laajennetut ja uudet tehtäväkuvat edellyttävät työkokemusta, jolle oppiminen rakentuu. Koulutus järjestetään sekä ammattikorkeakoulujen erikoistumiskoulutuksina että ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen yhteistyössä järjestämänä täydennyskoulutuksena tai näiden yhdistelmänä. Molemmat koulutukset sisältävät työelämässä tapahtuvaa oppimista. Digitalisaation hyödyntäminen hoidon tarpeen arvioinnissa, koko asiakkuusprosessin seurannassa sekä omahoidon ja päätöksenteon tukena on oleellinen osa koulutuksen sisältöä. Järjestettävät koulutukset eriytyvät osin sisällöllisesti tehtävän mukaan.

Yhtenäiset osaamiskuvaukset, joiden pohjalta ammattikorkeakoulut laativat opetussuunnitelmansa erikoistumiskoulutuksia varten, mahdollistavat opitun tunnistamisen ja tunnustamisen täydennyskoulutuksessa tai tutkintoon johtavassa jatkokoulutuksessa. Erikoistumiskoulutusten sisältöjä kehitetään vastaamaan sote-uudistuksen tavoitteita ammattikorkeakoulujen esitysten pohjalta.

Johtaminen, suunnittelu, järjestäminen, ohjaaminen

Maakunnan järjestämisosaaminen

Koulutuksen kohderyhmä: Eri alojen korkeakoulutettuja, ensisijaisesti maakunnan sote-palvelujen järjestämisestä ja ohjaamisesta vastaavat henkilöt. Koulutus voi osin soveltua myös maakuntien liikelaitosten, sote-keskusten ja muiden palvelutuottajien johdolle.

Kohderyhmän koko: alustava arvio useista kymmenistä muutamaan sataan

Vastuu koulutuksen suunnittelusta ja toteuttamisesta:

Korkeakoulut ja työelämän edustajat vastaavat erikoistumiskoulutuksen kehittämisestä osaamistavoitteiden määrittämisestä ja korkeakoulut koulutuksen toteuttamisesta.

Tausta:

Koulutuksen kohteena on sote-uudistuksen näkökulmasta keskeinen ammattiryhmä. Maakuntiin tarvitaan ammattilaisia, joiden vastuulla on maakuntien sote-järjestelmän suunnittelu ja ohjaus. Muutosjohdon akatemia toteuttaa 2017–2019 erityisesti maakunnan konsernin johtotasolle tarkoitettua muutosjohtamisen koulutusta strategisella tasolla. Koulutustarve kuitenkin jatkuu Muutosjohdon akatemia –ohjelman päättymisen jälkeen.

Maakunta- ja sote-uudistuksen myötä vastuu julkisista sosiaali- ja terveystalouksista siirtyisi kunnilta maakunnille. Sote- ja maakuntauudistuksen seurauksena sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä vastaavien lakisääteisten organisaatioiden määrää vähenisi lähes 190 vastuuviranomaisesta 18 maakuntaan. Maakunnille säädettäisiin vastuu sosiaali- ja terveydenhuollon palvelukokonaisuuksien yhteensovittamisesta sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntuottajien yhteistyöstä. Valinnanvapauspalvelujen kautta muotoutuvan tuottajaverkon ohjaus olisi uusi tehtävä maakunnalle. Lakiesitykset antavat maakunnille monia erilaisia välineitä ohjata palvelutuotannon alueellista kehittymistä uudenaikaisessa toimintaympäristössä, alueelliset erityispiirteet huomioivalla tavalla. Erilaiset ICT-ratkaisut ja digitalisaatio ovat tässä keskeisiä välineitä.

Maakuntien uusia tehtäviä on kuvattu lakiesityksissä:

Hallituksen esitys lainsäädännöksi maakuntien perustamisesta ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä:

<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2017/20170015>

Hallituksen esitysluonnos laiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa, vaikutusarviointi, 3.11.2017

<http://alueuudistus.fi/documents/1477425/5552878/08+HEluonnos+laiksi+asiakkaan+valinnanvapaudesta+sosiaali-+ja+terveydenhuollossa%2C+vaikutusarviointi%2C+3.11.2017.pdf/cf93e520-8f88-4e3e-93bc-b0a3105e04ce>

Sote- ja maakuntauudistuksen valmistelun ja toimeenpanon tueksi on laadittu järjestämisen käsikirjaa, joka tuottaa osaltaan kuvaa maakunnissa vaadittavasta osaamisesta.

<http://alueuudistus.fi/jarjestamisen-kasikirja>

Uudistettu palvelurakenne asettaa uusia osaamisvaatimuksia palveluiden järjestämiselle, ohjaamiselle ja johtamiselle alueellisena kokonaisuutena. Maakunnan tehtävään kuuluu sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen integraatio että perus- ja erikoisterveydenhuollon integraatio.

Toisaalta asiakaslähtöisyys tuo erityiset tarpeet palveluiden järjestämiselle, ohjaamiselle ja johtamiselle eri asiakasryhmien kannalta toimivana kokonaisuutena myös maakunnan ja kunnan väliset järjestämisvastuun rajat ylittäen. Korkeakouluissa on näihin liittyvää osaamista monilla eri aloilla, esimerkiksi terveys- ja sosiaalitieteiden lisäksi tuotantotaloudessa ja ICT -alalla. Yliopistojen lisensiaatin tutkinnoissa, maisteriohjelmassa sekä ylemmissä ammattikorkeakoulututkinnoissa on jossain määrin johtotason tehtävissä vaadittavaa osaamista, mutta niiden kehittämistä tulee jatkaa vastaamaan paremmin uusia osaamistarpeita.

Tutkintoon johtavaa koulutusta täydentämään tarvitaan nopeammin järjestettävissä olevaa, monialaista, tutkimusperustaista koulutusta, joka liittyy järjestämiseen, tiedolla johtamiseen, palvelutuotantoon ja sen ohjaukseen ja antaa substanssista syvemmän osaamisen kuin yleinen johtamiskoulutus. Erikoistumiskoulutus vastaa nopeasti näihin sote-uudistuksen osaamistarpeisiin ja mahdollistaa monialaisuuden.

Kuvaus koulutuksesta:

Toteutetaan modulaarisena erikoistumiskoulutuksena, jonka laajuus ja moduulit voivat määrittäytyä henkilön tarpeen mukaan. Opinnit ovat monialaisia (ml. tuotantotalous, ICT ja digitalisaatio, sosiaali- ja terveystaloustiede ja -hallintotiede), ja ne tuotetaan ammattialat yhdistävänä koulutuksena. Erikoistumiskoulutukset perustuvat tutkimukseen. Erikoistumiskoulutusten osallistujat välittävät samalla tietoa tutkimustarpeista. Koulutussisällöt täydentävät ja muodostavat jatkumon muutoshoidon akatemian koulutuksille. Muutoshoidon akademia voi osallistua erikoistumiskoulutuksen sisällön kehittämiseen.

Koulutuksessa syvennyttään tutkimusperustaisesti yhteen tai useampaan keskeiseen järjestämisosaamisen kannalta keskeiseen teemaan: asiakaslähtöisen sote-järjestelmän ohjaukseen, sosiaali- ja terveyspalveluiden ja perus- ja erikoistason integraatioon ja palvelukokonaisuuksiin, maakunnan ja kunnan yhdyspintaan sekä kustannusten hallintaan integraation avulla. Palveluketjun hallinnan osaaminen ja kustannusten hallinta edellyttävät maakunnilta sujuvien palveluketjujen muodostamista, monialaisten, perustason ja erityistason palveluiden integrointia sekä myös kuntien järjestämisvastuulla olevien palvelujen ja kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työn tunnistamista. Järjestämisvastuu edellyttää myös eettisten näkökohtien huomioon ottamista ja lainsäädännön tuntemista. Tiedolla johtaminen rakentuu tiedon tuottamisen ja hankkimisen sekä tiedon hyödyntämisen osaamiselle. Talousosaaminen sisältää hankintaosaamisen, kustannusvaikuttavuuden ja -tehokkuuden varmistamisen sekä kustannusten hallinnan. Järjestäjätaholla on keskeinen rooli edellytysten luomisessa TKI-toiminnalle ja

siihen liittyvälle alueelliselle yhteistyölle. Järjestämisaamiseksi kuuluu myös maakunnan ja kunnan yhteistyön ja palvelujen kehittäminen ja johtaminen.

Uuden sote-tuotannon johtamisen ja kehittämisen koulutus

Kohderyhmä: esimiehet ja keskijohto

Koulutusmäärät: alustava arvio, n. 12 000.

Vastuu koulutuksen suunnittelusta ja toteuttamisesta

Ammatillisen koulutuksen järjestäjät vastaavat ammatti- ja erikoisammattitutkintojen kehittämisestä ja tarjoamisesta. Erilaiset koulutuksen järjestäjät vastaavat täydennyskoulutuksen, mukaan lukien MBA-koulutuksen kehittämisestä, osaamistavoitteiden määrittämisestä ja koulutuksen toteuttamisesta. Täydennyskoulutuksen sisältöä ja järjestämistä ei säädellä. Yhteisen osaamisperustan takaamiseksi olisi tarkoituksenmukaista, että koulutuksien osaamistavoitteille luotaisiin asiantuntijayhteistyössä valtakunnalliset yhteiset suositukset.

Tausta

Muutosjohdon akatemia toteuttaa 2017–2018 erityisesti maakunnan konsernin johtotasolle tarkoitettua muutosjohtamisen koulutusta strategisella tasolla. Koulutustarvetta on myös muilla kohderyhmillä ja johtamisen tasoilla, sillä em. koulutuksen tavoitteena on järjestämisaamiseksi konsernitasolla.

Keskijohdolla ja esimiehillä on merkittävä rooli monialaisen toiminnan ja osaamisen kehittämisessä ja johtamisessa, toimintakulttuurin uudistamisessa, uusien muun muassa digitalisaation mahdollistamien asiakaslähtöisten toimintamallien kehittämisessä sekä tiedolla ja osaamisella johtamisessa. Heillä on myös tärkeä tehtävä yhtenäisten toimintalinjausten ja toimintatapojen luomisessa ja käytäntöön viemisessä.

Kuvaus koulutuksesta

Koulutusta voidaan tarjota johtamisen erikoisammattitutkintona (johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinto 1.1.2019 lukien) erityisesti keskijohdolle/alemman korkeakoulututkinnon suorittaneille. Ylimmälle johdolle korkeakoulut ja muut koulutuksen tuottajat suuntaavat esimerkiksi MBA tai eMBA -koulutuksia.

Korkeakoulut järjestävät tutkimukseen perustuvaa erikoistumiskoulutusta niihin palvelutuotannon kehittäminen tutkimusperustaisiin osaamistarpeisiin, joihin ei vastata markkinaehtoisesti toteutettavalla täydennyskoulutuksella.

Uutena vaihtoehtona olisivat sote-tuotannon johtamisen ja kehittämisen digitaaliset koulutukset, joihin yhdistetään monialaisia simulaatioharjoituksia ja ohjattuja käytännön tapaus-harjoituksia omassa työyhteisössä. Korkeakoulut ja maakunnat vastaavat yhteistyössä näiden koulutusten kehittämisestä. Koulutukset toteutettaisiin avoimesti ja maksuttomasti siten, että niihin osallistuminen olisi mahdollista työnantajasta riippumatta.

Koulutuksen sisällöissä painottuvat erityisesti muutokset johtaminen, osaamisen johtaminen, strategiatyö, asiakaslähtöisten palvelujen johtaminen ja hankinnat, palveluiden tuottajan rooli sekä henkilöstövoimavarojen, osaamisen, työhyvinvoinnin ja monialaisen yhteistyön johtaminen.

Uudessa sote-järjestelmässä palvelutuotannon johtamisessa painotetaan toiminnan kehittämistä ja laadunhallintaa, toiminnan laadun ja asianmukaisuuden omavalvontaa sekä asiakas- ja potilasturvallisuuden varmistamista palvelutuotannon johtamisessa. Myös muutokset toimintaympäristössä, toimintatavoissa ja palvelumuodoissa edellyttävät monipuolista osaamista palvelumuotoilusta, palvelutuotannon ohjaamisesta, hankinnoista, budjetoinnista ja kustannusten hallinnasta. Digitalisaatio on keskeinen muutostekijä johtamisessa. Digitalisaation hyödyntämisellä tulee olemaan tärkeä merkitys myös tiedolla johtamisessa ja asiakaslähtöisten palvelujen kehittämisessä.